

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Postawy przedsiębiorcze a strategia lizbońska”

(2008/C 44/20)

Dnia 16 lutego 2007 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię własnej w sprawie: „Postawy przedsiębiorcze a strategia lizbońska”.

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 2 października 2007 r. Sprawozdawcą była Madi SHARMA, współsprawozdawcą był Jan OLSSON.

Na 439. sesji plenarnej w dniach 24-25 października 2007 r. (posiedzenie z 25 października 2007 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 109 do 3 — 5 osób wstrzymało się od głosu — przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Przedsiębiorczość w swoim najszerszym znaczeniu, jako siła, która może mobilizować i zachęcać do myślenia w sposób innowacyjny i twórczy, powinna być podkreślana w strategii lizbońskiej jako jedno z kluczowych narzędzi tworzenia wzrostu gospodarczego i lepszych miejsc pracy oraz urzeczywistniania spójności społecznej i zwalczania wykluczenia społecznego.

W naszym zglobalizowanym społeczeństwie decydujące znaczenie ma pielęgnowanie i rozwijanie postaw przedsiębiorczych na szczeblu makro, mikro i pośrednim, przy zapewnieniu podejścia holistycznego i poszanowaniu specyficznego charakteru każdego z tych poziomów.

1.2 Kształcenie i szkolenie osób w każdym wieku i o różnych zdolnościach musi stymulować kreatywność i potencjał wszystkich jednostek. Komitet popiera transfer wzorcowych rozwiązań i podkreśla przykłady norweskiej strategii rządowej⁽¹⁾ oraz organizacji Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE) dotyczące przedsiębiorczości w kształceniu i szkoleniu jako wartościowe modele, które mogą zainspirować inne państwa członkowskie.

1.3 Należy zmobilizować podmioty publiczne i prywatne w celu kształtowania postaw przedsiębiorczych w ich najszerszym znaczeniu; wśród społeczności, organizacji i pojedynczych osób.

1.4 Komisja Europejska powinna opracować ramy dotyczące analizowania postępów i rozpowszechniania sprawdzonych rozwiązań, jak również promowania znaczenia postaw przedsiębiorczych dla obywateli UE w kontekście strategii lizbońskiej. Wymiana sprawdzonych rozwiązań jest ważna, a postępy można monitorować poprzez coroczne konferencje podsumowujące.

1.5 Partnerzy społeczni powinni rozważyć korzyści płynące z rozwijania postaw przedsiębiorczych jako jednego z czynników, które mogą prowadzić do powstania większej liczby lepszych miejsc pracy. Powinni zwiększyć wysiłki i wzmocnić

dialog społeczny, aby znaleźć wspólną płaszczyznę dla holistycznych działań.

1.6 Trzeba promować rolę gospodarki społecznej i organizacji pozarządowych w kształtowaniu postaw przedsiębiorczych dla celów społecznych i z myślą o innowacjach społecznych. Szczególną rolę tych przedsiębiorstw należy uznać na szczeblu europejskim w nowych wytycznych dotyczących zatrudnienia na lata 2008-2010.

1.7 Komitet popiera inicjatywę DG ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans w zakresie wprowadzenia strategii przedsiębiorczości sprzyjającej integracji społecznej (*Inclusive Entrepreneurship Strategy*) i zamierza aktywnie się w nią włączyć.

1.8 Pozytywne wzory i działania w mediach oraz przekazywany przez nie obraz przedsiębiorstw i przedsiębiorców, jak również strategie edukacyjne promujące kreatywność i nowatorstwo mają kluczowe znaczenie dla kształtowania przedsiębiorczej Europy. Aby ukształtować Europę przedsiębiorczą, niezbędne jest, by media informowały także o przykładach przedsięwzięć, które tworzą pozytywny obraz nie tylko szkół lub strategii edukacyjnych wspierających rozwój kreatywności i predyspozycji do innowacyjnych działań, ale także funkcjonujących w ten sposób przedsiębiorstw i przedsiębiorców.

1.9 Postawy przedsiębiorcze należy włączyć do tak wielu strategii politycznych i programów UE, jak to tylko możliwe, jeżeli mają mieć wpływ na realizację celów lizbońskich.

1.10 Komitet zachęca komisarza Jána Figela i komisarza Günthera Verheugena, by w ramach wspólnego przedsięwzięcia DG ds. Edukacji i Kultury oraz DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu promować wartość postaw przedsiębiorczych i umiejętności związanych z przedsiębiorczością oraz płynące z nich korzyści w kontekście strategii lizbońskiej poprzez uczynienie roku 2009 „Rokiem Kreatywności, Innowacji i Postaw Przedsiębiorczych”.

⁽¹⁾ „See opportunities and make them work!” — *Strategy for entrepreneurship in education 2004-2008*, plan strategiczny na rzecz przedsiębiorczości w edukacji, Ministerstwo Handlu i Przemysłu, Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych, Ministerstwo Samorządu i Rozwoju Regionalnego.

2. Wprowadzenie

2.1 Niniejsza opinia z inicjatywy własnej skupi się na potrzebie rozwijania postaw przedsiębiorczych w ich najszerszym znaczeniu jako jednego z kluczowych czynników rozwoju społecznego i gospodarczego, a tym samym na tym, jak kapitał ludzki i kreatywność mogą przyczynić się do realizacji celów lizbońskich.

2.2 Komisja Europejska zdefiniowała przedsiębiorczość następująco:

„Przedsiębiorczość oznacza zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmuje ona twórczość, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i kierowania nimi dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowi ona wsparcie dla wszystkich w codziennym życiu prywatnym i społecznym, zaś pracownikom pomaga uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; jest podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych osobom podejmującym przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub komercyjnym”⁽²⁾.

2.3 Zgodnie ze strategią lizbońską Unia Europejska ma za zadanie stać się „najbardziej konkurencyjną i dynamiczną opartą na wiedzy gospodarką na świecie”, a co ważniejsze, ma się stać „zdolna do trwałego wzrostu gospodarczego, stworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy oraz zapewnienia większej spójności społecznej”.

2.4 Pomimo ogromnych wysiłków poczynionych na rzecz realizacji celów lizbońskich, trzeba zrobić jeszcze dużo więcej. Promowanie i wykorzystywanie postaw przedsiębiorczych na poziomie społeczeństwa, społeczności, organizacji i jednostek odgrywa kluczową rolę w zwiększaniu wzrostu gospodarczego i konkurencyjności Europy, a także w zapewnianiu równowagi jej społeczeństwa i środowiska.

2.5 W lutym 2005 r. Komisja⁽³⁾ zaproponowała ożywienie strategii lizbońskiej poprzez skupienie wysiłków Unii Europejskiej na dwóch zasadniczych zadaniach — zapewnieniu silniejszego, trwałego wzrostu oraz tworzeniu większej liczby lepszych miejsc pracy. Obok innych działań strategia podkreśla znaczenie krzewienia bardziej przedsiębiorczej kultury i tworzenia warunków korzystnych dla rozwoju MŚP, także poprzez kształcenie i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości na odpowiednim poziomie edukacji. W promowaniu przedsiębiorczości i w zachęcaniu obywateli, a zwłaszcza kobiet i młodych ludzi, do wyboru kariery przedsiębiorcy ważną rolę powinny odegrać też systemy informacji, media oraz branże twórcze⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Wniosek dotyczący zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kluczowych kompetencji w uczeniu się przez całe życie, COM (2005) 548, załącznik, pkt 7.

⁽³⁾ Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej „Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia — nowy początek strategii lizbońskiej”, COM (2005) 24.

⁽⁴⁾ Konkluzje prezydencji, Rada Europejska w Brukseli, 23-24 marca 2006 r., pkt 31.

Postawa przedsiębiorcza oznacza podstawowe umiejętności i nastawienie, które można stymulować poprzez uczenie się przez całe życie w celu wsparcia wszystkich trzech elementów strategii lizbońskiej, jakimi są:

- 1) rozwinięcie Europy i jej regionów w bardziej atrakcyjny rynek inwestycji i zatrudnienia,
- 2) nadanie priorytetu wiedzy i innowacji,
- 3) stworzenie większej liczby lepszych możliwości zatrudnienia.

2.6 Niniejsza opinia idzie śladem wielu ważnych opinii EKES-u, które skupiały się na różnych aspektach przedsiębiorczości, a zwłaszcza opinii dotyczącej rozbudzania ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie⁽⁵⁾ oraz ostatnio opinii w sprawie potencjału przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich, w zakresie wspierania realizacji strategii lizbońskiej oraz w sprawie przedsiębiorczości i zatrudnienia⁽⁶⁾.

2.7 Co więcej, Komitet opracował szereg opinii poświęconych strategii lizbońskiej, gdzie podkreślił znaczenie innowacji i kreatywności — kluczowych kryteriów postawy przedsiębiorczej — jako umiejętności niezbędnych dla realizacji celów lizbońskich. Najnowsze opinie również zwracają na to uwagę⁽⁷⁾.

2.8 Niniejsza opinia rozwinie zagadnienia poruszane w poprzednich opiniach, skupiając się na wartości, jaką przynosi społeczeństwu postawa innowacyjna, twórcza i przedsiębiorcza oraz jak różne podmioty mogą ten wpływ stymulować. Niezbędne jest rozbudzanie takich umiejętności i postaw od najmłodszych lat, aby uwolnić potencjał wszystkich jednostek, a także później poprzez proces uczenia się przez całe życie rozpoczynający się w okresie nauki w szkole podstawowej, zawsze z poszanowaniem ogólnego rozwoju osobowości bardzo młodych uczniów.

2.9 Opinię tę należy także postrzegać w kontekście ukierunkowania programu obecnego przewodniczącego Komitetu: „Przedsiębiorczość o ludzkiej twarzy”, gdzie przedsiębiorczość oznacza w równej mierze postęp społeczny, co gospodarczy i skupia się raczej na innowacji niż po prostu dążeniu do zysków. W związku z tym przewodniczący EKES-u planuje, że Komitet zorganizuje w 2008 r. konferencję pt. „Przedsiębiorczość o ludzkiej twarzy”.

⁽⁵⁾ Patrz opinia EKES-u z 19.7.2006 w sprawie „Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: rozbudzanie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie”, sprawozdawca: Ingrid Jerneck (Dz.U. C 309, z 16.12.2006).

⁽⁶⁾ Patrz opinie EKES-u: w sprawie potencjału przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich (strategia lizbońska) (opinia z inicjatywy własnej), INT/324, sprawozdawca: Christine Faes oraz w sprawie: „Zatrudnienie i przedsiębiorczość — rola społeczeństwa obywatelskiego oraz organów lokalnych i regionalnych z uwzględnieniem kwestii płci” (opinia rozpoznawcza), SOC/273, sprawozdawca: Luis Miguel Pariza Castaños.

⁽⁷⁾ Patrz opinie EKES-u w sprawie:
— potencjału przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich (strategia lizbońska), (opinia z inicjatywy własnej), INT/324, sprawozdawca: Christine Faes
— inwestycji w wiedzę i innowacje (strategia lizbońska), (opinia z inicjatywy własnej), INT/325, sprawozdawca: Gerd Wolf
— „Zatrudnienie grup priorytetowych (strategia lizbońska)”, (opinia z inicjatywy własnej), SOC/251, sprawozdawca: Wolfgang Greif
— definicji polityki energetycznej dla Europy (strategia lizbońska), (opinia z inicjatywy własnej), TEN/263, sprawozdawca: Ulla Birgitta Sirkeinen.

3. Uwagi ogólne

3.1 Komitet uwzględni definicję przedsiębiorczości podaną przez Komisję Europejską i pragnie podkreślić, z jednej strony, zawarte w niej szerokie podejście, a z drugiej strony, konieczność zmobilizowania podmiotów publicznych i prywatnych, aby mogła ona stać się rzeczywistością i by możliwe stało się osiągnięcie celów lizbońskich.

3.2 Przedsiębiorczość trzeba postrzegać z szerszej perspektywy niż tradycyjna wizja jednostek tworzących i rozwijających przedsiębiorstwa w celach gospodarczych i aby osiągnąć zyski.

3.3 Inwencja, kreatywność i innowacyjność na szczeblu grupy, przedsiębiorstwa czy społeczeństwa nie sprowadza się do prostej sumy postaw przedsiębiorczych jednostek na nie się składających. Należy zatem rozróżnić poszczególne poziomy rozwoju przedsiębiorczości.

3.4 Należy w pełni docenić siły społeczne i innego rodzaju wpływy rozbudzające przedsiębiorczość. Postawa przedsiębiorcza to zjawisko społeczne przejawiające się na wszystkich płaszczyznach ludzkiego życia. Jest to zatem wszechogarniające pojęcie kulturowe dotyczące procesów społecznych i działań podejmowanych przez ludzi w celach osobistych, społecznych i gospodarczych. Przedsiębiorczość postrzegana w ten sposób będzie sprzyjać rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego, co jest niezmiernie ważne dla innowacyjności społeczeństwa oraz konkurencyjności gospodarczej, a także dla lepszego zintegrowania niejednorodnych grup.

3.5 Edukacja musi wspierać ten punkt widzenia poprzez pobudzanie postaw przedsiębiorczych oraz krzewienie kultury bardziej nacechowanej przedsiębiorczością.

3.6 Partnerzy społeczni powinni zwiększyć wysiłki, by znaleźć wspólną płaszczyznę dla całościowych działań promujących kreatywność, innowacje i postawy przedsiębiorcze, dzięki którym powstanie więcej lepszych miejsc pracy. Naturalną częścią ich działań w tej sferze powinno być informowanie o dialogu społecznym i wzmacnianie go.

3.7 Komisja Europejska podkreśliła niezbędną wiedzę, umiejętności i nastawienie, które wiążą się z postawą przedsiębiorczą⁽⁸⁾.

1) „Konieczna wiedza obejmuje dostępne możliwości działalności osobistej, zawodowej i/lub gospodarczej, w tym szersze zagadnienia stanowiące kontekst pracy i życia ludzi, np. ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny również być świadome zagadnień

etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsiębiorstwa społeczne.”

2) „Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje takie umiejętności jak planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie sprawozdań, ocena i rejestracja) oraz zdolność zarówno do pracy indywidualnej, jak i do współpracy w zespole. Niezbędna jest umiejętność określenia własnych silnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.”

3) „Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywą, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku wypełniania celów, czy to osobistych, czy wspólnych, prywatnych i służbowych.”

3.8 Komitet dodałby do tego wiedzę jednostki oraz zrozumienie wartości społecznej odpowiedzialności biznesu oraz działań przedsiębiorczych — nie zawsze służących osiągnięciu zysków — podejmowanych przez przedsiębiorstwa z myślą o wsparciu budowania potencjału społeczności, włączaniu najsłabszych grup w rynek pracy i realizacji innych celów społecznych. Niezbędne jest jednak stworzenie odpowiednich warunków i zapewnienie odpowiednich umiejętności, by grupy te mogły rozwinąć swą postawę przedsiębiorczą.

3.9 Innowacyjna i kreatywna postawa jest niezbędna dla celów stworzenia lepszych i liczniejszych miejsc pracy, osiągnięcia spójności społecznej, zwalczania wykluczenia społecznego z myślą o stawieniu czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństwa, ochroną środowiska i stymulowaniem rozwoju wiedzy. Jest w związku z tym bardzo istotna dla realizacji strategii lizbońskiej.

3.10 Badania pokazują, że istnieje statystycznie istotne powiązanie pomiędzy przedsiębiorczością a wzrostem gospodarczym i że prowadzi ona do powstania dynamicznego rynku pracy o niższym bezrobociu⁽⁹⁾. Przedsiębiorczość jest także szczególnie ważna dla grup mniejszościowych pozostających poza rynkiem pracy.

3.11 Jednakże aby wykorzystać tę pozytywną współzależność, ważne jest, by pobudzać do przedsiębiorczości oraz kierować ją na trwałe proces tworzenia bogactwa i miejsc pracy.

⁽⁸⁾ Patrz:

- *The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2004*;
- Komunikat Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno Społecznego i Komitetu Regionów „Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzanie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie”, COM(2006) 33;
- *The Challenge to Inspire: Enterprise Education for Young People*, czwarta sesja zespołu specjalistów poświęcona roli przedsiębiorczości w zwalczaniu ubóstwa: przedsiębiorczość młodych; Athayde, R. 2004, Genewa: ONZ.

⁽⁸⁾ Wniosek dotyczący zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kluczowych kompetencji w uczeniu się przez całe życie COM(2005) 548.

4. Uwagi szczegółowe

4.1 Postawa przedsiębiorcza w edukacji

4.1.1 Komitet powtarza swoje poparcie dla kluczowych rozwiązań służących rozbudzeniu przedsiębiorczości określonych w 2006 r. ⁽¹⁰⁾:

- 1) wczesny start, obejmujący podstawy kształcenia i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości;
- 2) uzupełniające programy w zakresie przedsiębiorczości w ramach krajowych programów nauczania, począwszy od szkoły podstawowej, aż po szkolnictwo wyższe;
- 3) pozytywna i skuteczna współpraca między szkołami/universytetami, przedsiębiorstwami i organami rządowymi;
- 4) zaangażowanie nauczycieli jako wkład w ich rozwój osobisty;
- 5) zaangażowanie pracodawców i pracowników w sporządzenie programów edukacyjnych na rzecz przedsiębiorczości,
- 6) silne zaangażowanie i obecność społeczeństwa obywatelskiego w procesie nauczania,
- 7) zwracanie uwagi w szkole na znaczenie kobiet przedsiębiorców w celu promowania pozytywnej równowagi między kobietami a mężczyznami;
- 8) krzewienie w równym stopniu przedsiębiorczości wśród osób niepełnosprawnych i innych grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji;

większy transfer wiedzy pomiędzy instytucjami edukacyjnymi, w tym instytucjami kształcenia wyższego i dalszego, w celu wymiany informacji i udoskonalenia programów kierowanych do studentów szkół wyższych.

4.1.2 Ogólna odpowiedzialność za uwzględnianie przedsiębiorczości w kształceniu spoczywa na instytucjach edukacyjnych.

⁽¹⁰⁾ Patrz:

- Komunikat Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno Społecznego i Komitetu Regionów „Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzenie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie”, COM(2006) 33;
- Opinia EKES-u z 19.7.2006 w sprawie „Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: rozbudzenie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie”, sprawozdawca: Ingrid Jerneck (Dz.U. C 309, z 16.12.2006);
- Wnioski z konferencji poświęconej kształceniu w zakresie przedsiębiorczości w Europie pt. „Entrepreneurship Education in Europe: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning” — zorganizowanej z inicjatywy Komisji Europejskiej wspólnie z rządem Norwegii, Oslo, 26-27 października 2006 r.

4.1.3 Kształcenie do przedsiębiorczości w procesie edukacji można podsumować następująco:

- szkoła podstawowa — pomoc uczniom w nabyciu większej wiary w siebie poprzez tworzenie i przyjmowanie odpowiedzialności, w poznawaniu swej kreatywności metodą prób i błędów oraz w uczeniu się o zasobach lokalnej społeczności;
- szkoła średnia niższego stopnia — uczniowie rozwijają podstawowe umiejętności, takie jak podejmowanie decyzji, praca w grupie, rozwiązywanie problemów i tworzenie sieci kontaktów;
- szkoła średnia wyższego stopnia — uczenie się poprzez działanie i stosowanie praktyki i teorii, przy czym wiedzę z zakresu użytkowania zasobów, finansów, ochrony środowiska, etyki i relacji zawodowych można rozwijać poprzez tworzenie przez młodzież przedsiębiorstw;
- szkoły wyższe — opracowywanie produktów, szukanie możliwości biznesowych, relacje z klientem i powiązania rynkowe, kreatywność i innowacje stanowią część planowania działalności gospodarczej oraz tworzenia i prowadzenia firm.

4.1.4 Komitet chciałby także zwrócić uwagę na niektóre wnioski płynące z innych badań, które mówią, że kształcenie w zakresie przedsiębiorczości:

- przyczynia się do większego rozpowszechnienia się kultury przedsiębiorczości;
- jest strategią rozwoju cech, umiejętności i postaw przedsiębiorczych młodych ludzi ⁽¹¹⁾;
- może wzmocnić kreatywność, zdolność do pracy w grupie, poczucie odpowiedzialności i pewność siebie młodych ludzi ⁽¹²⁾;

⁽¹¹⁾ Patrz:

- *Entrepreneurskap som strategi for regional utvikling*, Spilling, O., Roppen, J., Sanness, A., Simonsen, B., Steinsli, J. og Støylen, A. 2002, BI Discussion Paper 7/2002. Lillehammer: BI
- *Helping to create an entrepreneurial culture — A guide on good practices in promoting entrepreneurial attitudes and skills through education*, Komisja Europejska 2004 r.
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf.

⁽¹²⁾ Patrz:

- *Helping to create an entrepreneurial culture — A guide on good practices in promoting entrepreneurial attitudes and skills through education*, Komisja Europejska 2004 r.
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf
- *Entrepreneurskapsopplering i skolen. Hovedkonklusjoner fra 3 års følgeforskning av Ungt Entreprenørskaps program: Program for nyskaping og entreprenørskap i opplering og utdanning i Norge (2001-2005)*, Johansen, V. i Eide, T. 2006,
<http://www.ostforsk.no/notater/pdf/132006.pdf>
- *Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?*, Johansen, V. i Eide, T. 2006,
<http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>.

— sprawia, że uczniowie częściej zostają przedsiębiorcami ⁽¹³⁾.

4.1.5 Komitet z żalem zauważa, że program „Młodzież w działaniu” ⁽¹⁴⁾ nie zawiera odniesień do przedsiębiorczości. Postawy przedsiębiorcze i przedsiębiorczość odegrają kluczową rolę w tworzeniu i poprawianiu możliwości kariery dla młodych ludzi w przyszłości. Niezbędne jest zatem uwzględnienie znaczenia przedsiębiorczości w tak wielu strategiach politycznych i programach UE, jak to tylko możliwe.

4.2 Znaczenie postaw przedsiębiorczych dla społeczeństwa

4.2.1 Szerokie podejście do przedsiębiorczości umożliwia rozwijanie kreatywności wszystkich osób, także tych w najbardziej niekorzystnej sytuacji. Trzeba zatem dostrzegać i pobudzać kreatywność i potencjał każdego człowieka. Postawę przedsiębiorczą można postrzegać jako siłę prowadzącą do wzmocnienia pozycji jednostki, ustalenia wspólnego celu i zaprowadzenia zmian społecznych. Europa musi w pełni korzystać z kreatywności pracowników i obywateli, aby sprzyjać kulturze, która uczyni Europę zarówno społeczną, jak i konkurencyjną. Duch przedsiębiorczości wzmocni udział obywateli w życiu społeczeństwa.

4.2.2 Jeśli programy mają być skuteczne, niezbędne jest, by wszystkie zainteresowane strony były włączone w proces kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Przykładem owocnej współpracy podmiotów społeczeństwa obywatelskiego przy realizacji celów kształcenia w zakresie przedsiębiorczości jest strategia norweska. Załącznik do opinii ⁽¹⁵⁾ pokazuje, jak rząd Norwegii, zarówno Ministerstwo Edukacji jak i Ministerstwo Przedsiębiorczości, bardzo ściśle współpracuje z organizacją JA-YE ⁽¹⁶⁾, jak też z partnerami społecznymi od szczebla lokalnego po krajowy, korzystając z połączenia umiejętności i oddania pracodawców, związków zawodowych, administracji publicznej, a także rodziców.

4.2.3 Należy zachęcać do przyjmowania przedsiębiorczych postaw w sektorze publicznym w celu świadczenia usług bardziej przyjaznych dla odbiorcy i efektywnych. Nie można jednak tego osiągnąć tylko poprzez wprowadzenie zasad i mechanizmów rynkowych. Trzeba je równoważyć dążeniem do realizacji celu sektora publicznego, jakim jest działanie w ogólnym interesie obywateli i umożliwienie pracownikom poprawy jakości pracy poprzez wykorzystanie swej przedsiębiorczości w nowych formach organizacji.

⁽¹³⁾ Patrz:

— *Hva hendte siden? Ungdomsbedrifter i den videregående skolen*, Luktavasslimo, M. 2003. NTF-notat 1/2003. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.

— *Ungdomsbedrifter og entreprenørskap — 2005*, Haugum, M. 2005. NTF-notat 4/2005. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.

— *Entrepreneurship in Education: The Practice in OECD Countries*, Stevenson, L. 2005, dokument przedstawiony na konferencji „Fostering Entrepreneurship — The Role of Higher Education”, Włochy: 2005 r.

— *Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?*, Johansen, V. i Eide, T. 2006, <http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>.

⁽¹⁴⁾ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/oj/2006/l_327/l_327_20061124pl00300044.pdf.

⁽¹⁵⁾ Patrz załącznik 1, dokument Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE) Norwegia.

⁽¹⁶⁾ Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE) Norwegia, <http://www.ja.org/near/nations/norway.shtml>, www: <http://www.ue.no>.

4.2.4 DG ds. Zatrudnienia zaproponowała strategię „Przedsiębiorczość dla wszystkich” ⁽¹⁷⁾, w której przyjęto szerokie podejście i która będzie, w ramach nowych funduszy strukturalnych na lata 2007-2013, stanowiła kontynuację dla strategii przedsiębiorczości sprzyjającej integracji społecznej i gospodarki społecznej, uwzględnionej w programie Equal. Komitet popiera tę inicjatywę i zamierza w niej aktywnie uczestniczyć, ale podkreśla, że musi ona opierać się na stałej strukturze utworzonej w ramach DG ds. Zatrudnienia, wyposażonej w odpowiednie środki finansowe.

4.2.5 Komitet pragnie przypomnieć sugestię, jaką zawarł w swej wcześniejszej opinii ⁽¹⁸⁾, dotyczącą promowania Europejskiego Roku Przedsiębiorczości 2009. Jednak odnotowując obecnie, że 2009 r. ma zostać ustanowiony Rokiem Innowacji i Kreatywności przez DG ds. Edukacji, Komitet czyni inną propozycję i zachęca Komisję, by w ramach wspólnego przedsięwzięcia DG ds. Edukacji oraz DG ds. Przedsiębiorstw promować także wartość postaw przedsiębiorczych i umiejętności związanych z przedsiębiorczością oraz płynące z nich korzyści w kontekście strategii lizbońskiej poprzez uczynienie roku 2009 „Rokiem Kreatywności, Innowacji i Przedsiębiorczości”.

4.3 Znaczenie postaw przedsiębiorczych dla biznesu

4.3.1 Zdaniem Komisji Europejskiej ⁽¹⁹⁾ sprzyjanie zakładaniu nowych przedsiębiorstw to kluczowy czynnik dla tworzenia szans zatrudnienia oraz zwiększenia konkurencyjności i wzrostu gospodarczego w Europie.

4.3.2 Cechy związane z przedsiębiorczością, takie jak kreatywność, zdolność do pracy w grupie i wiara w siebie, są ważne na rynku pracy, gdzie zmiana miejsca pracy jest czymś powszechnym, gdzie przedsiębiorstwa często przechodzą reorganizację i gdzie technologia rozwija się bardzo szybko. Pracodawcy zawsze szukają pracowników, którzy są elastyczni, nowatorscy, potrafią podejmować decyzje i przystosowywać się ⁽²⁰⁾.

4.3.3 Kobiety prowadzące przedsiębiorstwa oraz rozważające możliwość samozatrudnienia napotykają na szczególnie utrudnienia — gospodarcze, praktyczne i kulturowe — wynikające z długotrwałej bezpodstawnej dyskryminacji. Poprzez udział w programach edukacyjnych i wspólnotowych, służących pobudzaniu przedsiębiorczości, można zmniejszyć te bariery, co sprawi nie tylko, że więcej kobiet będzie właścicielkami przedsiębiorstw, ale także że zwiększy się równość płci w miejscu pracy.

⁽¹⁷⁾ Wystąpienie dyrektora generalnego Nicolausa van der Pasa na forum poświęconym przedsiębiorczości „EQUAL Policy Forum Entrepreneurship” zorganizowanym przez niemiecką prezydentkę UE w Hanowerze, 5 czerwca 2007 r.

⁽¹⁸⁾ Patrz opinia EKES-u z 19.7.2006 r. w sprawie „Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: rozbudzenie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie”, sprawozdawca: Ingrid Jerneck (Dz.U. C 309, z 16.12.2006).

⁽¹⁹⁾ Komunikat Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno Społecznego i Komitetu Regionów „Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzenie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie”, COM(2006) 33.

⁽²⁰⁾ *The Challenge to Inspire: Enterprise Education for Young People*, czwarta sesja zespołu specjalistów poświęcona roli przedsiębiorczości w zwalczaniu ubóstwa: przedsiębiorczość młodych; Athayde, R. 2004, Genewa: ONZ.

4.3.4 Przedsiębiorcy działają z wielu bardzo różnych pobudek, takich jak zyski materialne, niezależność czy satysfakcja zawodowa. Jakkolwiek jest ich motywacja, sprawą kluczowej wagi jest, by potencjalni i aktualni przedsiębiorcy zdawali sobie sprawę z odpowiedzialności społecznej nieodłącznie związanej z prowadzeniem przedsiębiorstwa ⁽²¹⁾.

4.3.5 Nowi migranci, niezwykle ważni dla każdej gospodarki, zapewniają siłę roboczą i podstawy przedsiębiorczości dla działalności gospodarczej. Są to osoby przedsiębiorcze (z racji tego, że migrują), ale też często pracują w sektorze nieformalnym. Wyzwaniem jest włączenie tych osób do rynku pracy poprzez integrację gospodarczą i uznanie ich działań przedsiębiorczych. Prowadzi to w rezultacie do większej akceptacji dla odmiennych społeczności i do skuteczniejszej integracji.

4.4 Postawy przedsiębiorcze w kontekście reprezentacji pracowników

4.4.1 Zwyczaje panujące obecnie na rynku pracy zachęcają do angażowania się w działania gospodarcze i pozwalają na przechodzenie od zatrudnienia do samozatrudnienia. Przedsiębiorczość należy zatem postrzegać jako rozwiązanie do przyjęcia na dłuższą lub krótszą metę i zachęcać większą liczbę osób do uznania prowadzenia własnego przedsiębiorstwa za pozytywną alternatywę. Należy zminimalizować procedury biurokratyczne, aby umożliwić taką elastyczność, choć władze muszą zapewnić, by nie dochodziło do nadużywania ułatwień w zmianie statusu w zakresie zatrudnienia. Jest ważne, by pracownicy i bezrobotni nie byli namawiani ani zmuszani do samozatrudnienia oraz by nieuczciwi pracodawcy nie mieli możliwości przerzucania swych obowiązków na barki pracowników.

4.4.2 Ważnym aspektem rozbudzania podstaw przedsiębiorczych w samym przedsiębiorstwie jest stymulowanie innowacyjnych sposobów organizacji pracy, dobrego zarządzania i elastycznych rozwiązań w zakresie czasu pracy zgodnych z potrzebami zarówno przedsiębiorstw, jak i pracowników ⁽²²⁾.

4.4.3 Z tego względu w miejscu pracy należy krzewić kulturę niezależności i odpowiedzialności. Większy udział pracowników w określaniu i wzmacnianiu jakości pracy to warunek zaistnienia takiej kultury niezależności. W tym kontekście należy zauważyć, że przedsiębiorcy w większości najpierw byli pracownikami.

⁽²¹⁾ Opinia EKES-u z 15.9.2004 w sprawie komunikatu Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów „Plan działania: europejski program na rzecz przedsiębiorczości”, sprawozdawca Ben Batters (Dz.U. C 74, 23.3.2005).

⁽²²⁾ Patrz: opracowywana obecnie opinia EKES-u w sprawie zapewnienia trwałej wydajności pracy w Europie (opinia z inicjatywy własnej), sprawozdawca: Leila Kurki (SOC/266).

4.4.4 W związku ze zmianą demograficzną polegającą na starzeniu się społeczeństwa w Europie trzeba stworzyć środowisko, które zapewnia wysoko utalentowanemu starszemu pokoleniu Europejczyków możliwość przekazywania umiejętności, znajomości zagadnień zarządzania i własności przedsiębiorstw ⁽²³⁾.

4.5 Postawy przedsiębiorcze i budowanie potencjału za pośrednictwem gospodarki społecznej, organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych

4.5.1 Szczególną rolę i specyficzne cechy gospodarki społecznej podkreślono już w innych opiniach EKES-u ⁽²⁴⁾. Przedsiębiorstwa społeczne mają zasadnicze znaczenie dla pluralizmu kultury przedsiębiorczości i różnorodności gospodarczej.

4.5.2 Ostatnie badania podkreślają znaczenie przedsiębiorczości w sektorze non-profit. Zostało jasno pokazane, że sektor ten bazuje na postawach przedsiębiorczych. Proces przedsiębiorczy wiąże się z dynamiką grupy i różnego rodzaju ruchami społecznymi ⁽²⁵⁾.

4.5.3 Oddani sprawie przedsiębiorcy społeczni czynią wysiłki, by znaleźć nowatorskie rozwiązania dla problemów związanych z ważnymi zagadnieniami, takimi jak wyzwania ekologiczne, ubóstwo, prawa człowieka, wykluczenie społeczne, edukacja i kultura, za pośrednictwem zorganizowanych działań zapewniających nowe pomysły na szeroko zakrojone zmiany. Demokracja i solidarność to wartości leżące u podstaw tych inicjatyw.

4.5.4 Przedsiębiorczość odpowiedzialna społecznie wspiera zrównoważony rozwój, demokrację i uczestnictwo obywateli, zaangażowanie pracowników w przedsiębiorstwach, zwalczanie wykluczenia społecznego i ożywienie społeczności lokalnych. Dodatkowo promuje także przedsiębiorczość kobiet, młodych ludzi, imigrantów i mniejszości etnicznych.

4.5.5 Przedsiębiorstwa społeczne odgrywają szczególną rolę w społecznej i zawodowej integracji grup pozostających na marginesie rynku pracy. Często zapewniają dostosowane do indywidualnych potrzeb ścieżki integracji na rynku pracy dla osób w najmniej korzystnej sytuacji, a jest to zadanie, do którego realizacji są one, ze względu na swe podejście, bardziej predysponowane niż inne podmioty. Ponieważ są nastawione na wzmacnianie pozycji jednostki poprzez poczucie własnej odpowiedzialności, mają dobre wyniki w zakresie integracji społecznej.

⁽²³⁾ Opinia EKES-u z 15.9.2004 w sprawie komunikatu Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów „Plan działania: europejski program na rzecz przedsiębiorczości”, sprawozdawca Ben Batters (Dz.U. C 74, 23.3.2005).

⁽²⁴⁾ Patrz opinie EKES-u:

— z 27.10.2004 w sprawie zdolności przystosowawczych MSP i przedsiębiorstw społecznych do zmian wymuszanych przez rozwój gospodarczy (opinia rozpoznawcza), sprawozdawca: Lucia Fusco;

— z 1.4.2004 w sprawie: „Dywersyfikacja gospodarcza państw przystępujących. Rola MSP oraz przedsiębiorstw gospodarki społecznej”, sprawozdawca: Lucia Fusco, współsprawozdawca: Jacques Glorieux.

⁽²⁵⁾ Gawell 2004, Entrepreneurial Process in Civil Society.

4.5.6 Idea przedsiębiorstwa społecznego nadal rozprzestrzenia się w Europie. Szczególną rolę tych przedsiębiorstw należy dostrzec na szczeblu europejskim w nowych wytycznych dotyczących zatrudnienia na lata 2008-2010.

4.6 Rola środków masowego przekazu

4.6.1 Środki masowego przekazu mają do odegrania ważną rolę w promowaniu wizerunku małych firm i mikroprzedsiębiorstw, wyspecjalizowanych branż, usług, rzemiosła tradycyjnego i rękodzielnictwa oraz ich roli w społeczeństwie. Powinny także podkreślać sprawdzone rozwiązania i wpływ postaw przedsiębiorczych na wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

4.6.2 W wielu różnych środkach masowego przekazu należy kłaść większy nacisk na uwydatnienie różnorodności form przedsiębiorstw i przedsiębiorczości oraz na przedstawianie pozytywnych wzorców, zwłaszcza płynących od grup słabo reprezentowanych, od kobiet, mniejszości etnicznych, osób niepełnosprawnych i migrantów.

Środki masowego przekazu powinny pokazywać wzory i działania, które przekazują pozytywny wizerunek szkół i strategii edukacyjnych promujących kreatywność i podstawowe warunki innowacji.

4.6.3 Ostatnio w niektórych państwach członkowskich programy telewizyjne podniosły świadomość znaczenia przed-

siębiorczości i wartości nowych koncepcji. Dwa przykłady z Wielkiej Brytanii to program „Dragons Den”, w którym przedsiębiorcy i wynalazcy przedstawiają swoje pomysły grupie osób dysponujących środkami finansowymi, czy „The Apprentice”, gdzie czołowy przedstawiciel biznesu poszukuje swojego „ucznia” (BBC). Oba programy zwiększyły zainteresowanie uczniów założeniem swojej własnej firmy oraz pokazały, jak przekształca się idea w przedsiębiorstwo.

4.6.4 Promowanie i większe eksponowanie imprez takich jak wymienione poniżej, podniosłyby świadomość korzyści płynących z przedsiębiorczości oraz jej wpływu na społeczeństwo:

- europejski szczyt poświęcony przedsiębiorczości w edukacji, zorganizowany przez JA-YE Europe w dniach 5-7 września 2006 r.;
- konferencja poświęcona kształceniu w zakresie przedsiębiorczości w Europie pt. „Entrepreneurship Education in Europe: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning” — zorganizowana z inicjatywy Komisji Europejskiej wspólnie z rządem Norwegii, Oslo, 26-27 października 2006 r.
- Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości (nowy coroczny konkurs ogłaszany przez Komisję, w którym docenia się i nagradza inicjatywy wspierające przedsiębiorczość).

Bruksela, 25 października 2007 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Dimitris DIMITRIADIS
